

Roky v neistote

 Jana Čavojská Mária Mühl

Každý, kto je v nebezpečenstve, si zaslúži pomoc a šancu začať u nás nový život, myslí si advokátka Miroslava Mittelmannová.

Vlani na hranici vo Vyšnom Nemeckom videla ľudí, ktorí utekali z Ukrajiny pred ruskou agresiou len s malými taškami a deťmi na rukách. Potrebovali pomoc a Slovensko pomohlo ako nikdy predtým. No keď sem prichádzali ľudia z iného geografického a kultúrneho prostredia, ktorí tiež utekali pred vojnou a násilím, nedokázali sme sa s nimi stotožniť. Programová riaditeľka Ligy za ľudské práva Miroslava Mittelmannová, ktorá ako advokátka zastupovala na Slovensku žiadateľov o azyl, je presvedčená o tom, že

každý, kto je v nebezpečenstve, si zaslúži ochranu a šancu začať u nás nový život.

Ako si sa dostala k azylovému právu?

Bolo to ešte na právnickej fakulte. Boli sme spolužiačky a rovnako ako ty som si zapísala predmet Klinika azylového práva. Ovplyvnilo ma to na celý život. Na praktickú časť kliniky som chodievala na Slovenský helsinský výbor. Videla som, čo všetko môže urobiť právnik, ktorý sa tejto téme venuje. Po skončení univerzi-

ty v roku 2005 som začala pracovať ako koncipientka pre advokáta, ktorý zakladal Ligu za ľudské práva. Veľa skúseností sme získavali v zahraničí a tie potom pomáhali ľuďom na Slovensku. Niekomu sme vedeli pomôcť hneď, v niektorých prípadoch to trvalo dlhšie. Zastupovala som aj klienta pôvodom z Iránu, ktorého konanie trvalo až deväť rokov. Dávaš do toho veľa energie, času a nasadenia. Ale ľuďom to reálne zmení život. Lebo právnym postavením azylanta získajú možnosť začať nový život na Slovensku.

Prečo azylový proces tvojho klienta trval až deväť rokov?

Išlo o prípad muža, ktorý konvertoval z islamu na kresťanstvo. V Iráne mu za to hrozilo minimálne pozbavenie osobnej slobody, ak nie života. Pred našimi úradmi musel dlho dokazovať, že je naozaj kresťan. Bol to rebel. Mal sklón správať sa inak, ako si naše inštitúcie predstavovali. Nakoniec vďaka podpore, ktorú dostal nielen od Ligy za ľudské práva, ale aj z Cirkvi bratskej a komunity ľudí, s ktorou sa stretával, žije na Slovensku usporiadaný život.

Ako znášal takú dlhú neistotu?

V takýchto prípadoch je najťažšia práve neistota. Keď neviete, čo bude o pol roka či o rok a či vás nevrátia do krajiny, kde vám niečo hrozí. Keď si u klientov vybudujeme dôveru, sme prví, ktorým sa zdôveria, ak sa necítia psychicky dobre. Pomôžeme im vyhľadať aj inú odbornú pomoc.

Čo mohol okrem čakania na rozhodnutie robiť?

Mohol pracovať. Žiadatelia o azyl môžu pracovať po šiestich mesiacoch od začatia azylového konania, vtedy to bolo po deviatich. Takže mal stabilnú prácu a finančné prostriedky a mohol bývať mimo utečeneckého tábora. To mu pomáhalo žiť bežný život, hoci s neistotou, čo bude a ako migračný úrad posúdi jeho žiadosť.

Si s ním ešte v kontakte?

Áno, s väčšinou svojich klientov som v kontakte. Sledujem ich na sociálnych sieťach, s niektorými sa stretávam, s niektorými si zavolám. Môj klient z Iránu je integrovaný, má šťastnú rodinu, potomka a je na ceste stať sa občanom.

Ako dlho to trvá?

Po štyroch rokoch od udelenia azylu môžu azylanti požiadať o udelenie štátneho občianstva. Zákon im priznáva výnimku, lebo inak musia mať cudzinci na našom území trvalý pobyt osem rokov. Je to však jedno z najdlhších správnych konaní, trvá až dva roky. No ak Slovenská informačná služba a vojenské spravodajstvo neeviduujú nijakú informáciu dokazujúcu, že by mohli byť nebezpeční, väčšina našich klientov s azylom občianstvo získa.

Čo konkrétne vyhnalo z domov ľudí, ktorých si zastupovala ty?

Najčastejšie dôvody boli politické, náboženské a príslušnosť k určitej sociálnej skupine. A vojnový konflikt pri ľuďoch, ktorí získali formu ochrany, ktorá sa nazýva doplnková ochrana. To je ochrana pred takzvaným vážnym bezprávím. Prvýkrát ju mohli získať žiadatelia v roku 2007, ak pochádzali z krajín, kde prebiehal ozbrojený konflikt.

Podľa ideálnych pravidiel – a podľa medzinárodného práva – by mal mať každý človek právo prísť na ktorýkoľvek hraničný prechod a požiadať tam o azyl. Ale vieme, že tak sa to väčšinou nedeje. Ľudia prekračujú hranice neoprávnene. Prišli tak k nám aj tvoji klienti?

Väčšinu mojich klientov zadržala na našom území polícia po tom, čo neoprávnene prekročili našu hranicu, a oni potom požiadali o udelenie medzinárodnej ochrany. Niektorých k nám vrátili z iných krajín Európskej únie (EÚ) na základe takzvaného dublinského nariadenia. Jeho podstatou je, že za posúdenie žiadosti o azyl je zodpovedná tá členská krajina EÚ, v ktorej žiadateľ podal prvýkrát svoju žiadosť o medzinárodnú ochranu. Ak odíde do inej krajiny, tá má právo žiadať členský štát, kde podal svoju prvú žiadosť, aby ho prevzal späť.

Slovensko nie je pre žiadateľov o azyl populárnou destináciou. Mnohí nepočkajú na výsledok azylového konania a radšej odídu. Prečo?

Nemáme tu komunity cudzincov ani dlhodobú tradíciu poskytovania medzinárodnej ochrany. To však od minulého roka celkom neplatí. Slovensko zareagovalo veľmi solidárne s ľuďmi v núdzi, ktorí utekali pred vojnou z Ukrajiny. No keď roky predtým žiadali o azyl ľudia, ktorí boli prenasledovaní vo svojich krajinách, ich úspešnosť bola veľmi nízka. Aj počet žiadostí o azyl bol nízky. Tí ľudia sa snažili Slovensku vyhnúť. Smerovali skôr do krajín, kde bola vyššia pravdepodobnosť, že medzinárodnú ochranu získajú. Pravidlá sú pritom vo všetkých krajinách EÚ rovnaké. Ak je niekto prenasledovaný na základe rasy, národnosti, náboženstva, politických názorov

alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine, mal by azyl získať.

Nedeje sa to?

Vo viacerých prípadoch, ktoré sme zastupovali, sa museli žiadatelia o azyl odvolať na súd. To predĺžilo celé konanie o niekoľko mesiacov, či dokonca rokov. Nehovorím, že azyl má dostať každý, ale že tí, ktorí spĺňajú podmienky, by nemali čakať roky.

Niekedy nie je jednoduché zistiť, či žiadateľ o azyl hovorí pravdu. Ako si to preveruje právnik aj migračný úrad?

Ľudia často prichádzajú bez akýchkoľvek dôkazov, lebo utekajú narýchlo alebo nemajú šancu si dôkaz zabezpečiť. Aj my, aj migračný úrad robíme s nimi pohovory. Z medzinárodných databáz vieme zistiť, či sa reálne konali napríklad demonštrácie, o ktorých žiadateľ tvrdí, že sa na nich zúčastnil, či existuje politická strana, o ktorej tvrdí, že jej členom. Ak sa jeho tvrdenie nedá vyvrátiť, platí v azylovom práve zásada, že v prípade pochybností sa rozhoduje v jeho prospech. Takže ak si jeho tvrdenie nevieme overiť, no nenašli sme nič v jeho neprospech, mal by medzinárodnú ochranu získať.

V Malackách plánovalo nedávno ministerstvo vnútra vytvoriť ubytovacie zariadenie pre ľudí na úteku, no po protestoch obyvateľov projekt zastavilo. Komu malo slúžiť a prečo je potrebné?

Malo slúžiť ľuďom, ktorí cez Slovensko prechádzajú, nechcú tu požiadať o azyl, ale zadrží ich naša polícia a dostanú takzvané potvrdenie o zotrvaní. Sú to väčšinou Sýrčania na ceste do Nemecka. Prichádzajú k nám hlavne cez Maďarsko. Keďže v ich krajine pôvodu je vojna, nemôžeme ich tam vrátiť. Ide o takzvanú prekážku administratívneho vyhostenia: nemôžeme poslať človeka do krajiny, kde je ohrozený jeho život alebo sloboda. S potvrdením o zotrvaní sa môžu oprávnenne zdržiavať na našom území ešte sedem dní potom, ako odpadne prekážka administratívneho vyhostenia. Čo môže byť celé roky. Dávame im síce oprávnenie zotrvať u nás, no nemajú kam ísť, kde prespať, nemajú prístup k jedlu ani

NOTA BENE

9 2023

Rozhovor

31

Miroslava Mittelmannová
Programová riaditeľka Ligy za ľudské práva. Okrem právnej pomoci utečenkám a utečencom a cudzinčiam a cudzincom sa venuje vzdelávaniu mladej generácie právničiek a právnikov na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v rámci Kliniky azylového práva a Kliniky migračného práva.

NOTA BENE

9 2023

Rozhovor

32

k základnej zdravotnej starostlivosti. Preto potrebujeme zariadenie, aké malo byť v Malackách. Aby títo ľudia vrátane malých detí neprešpávali niekde v kríkoch. Členská krajina EÚ by mala byť schopná v roku 2023 poskytnúť ľuďom na úteku prístup k základným službám.

Prečo ich nevrátíme do Maďarska, keď máme dublinský systém?

Naša polícia tvrdí, že Maďarsko ich naspäť neprijíma, že systém je nefunkčný. Podľa mňa by sa táto situácia mala riešiť na úrovni EÚ. Ak prijímame ľudí naspäť z iných krajín, malo by tak robiť aj Maďarsko. Zároveň vieme, aká je tam situácia, ako negatívne je nastavená migračná politika zo strany maďarskej vlády. Takže z tohto pohľadu je možno aj dobre, že ich tam nevraciam, lebo by sme ich pravdepodobne vystavili horším podmienkam.

Nielen v Malackách obyvatelia protestovali proti zariadeniu pre cudzincov, dialo sa to aj na iných miestach, dokonca v prípade kresťanov z Iraku aj tam, kde ich časť obyvateľov bola ochotná ubytovať u seba doma. Prečo sa Slovinci cudzincov tak boja?

Ľudia protestovali, keď vznikol záchytný tábor v Humennom aj pobytový tábor v Rohovciach. Táto

téma vzbudzuje hystériu. S migrantmi je spojených veľa negatívnych informácií, strachu. Ľudia sa možno obávajú, čo sa bude v ich meste diať, či nebude stúpať kriminalita, či nebudú ohrození. Veľmi podstatná je komunikácia. Príslušné orgány by mali v takýchto situáciách usporiadať stretnutie pre obyvateľov, lebo tí majú prirodzene otázky, a mali by komunikovať so samosprávami. Podobné zariadenia, ako malo byť v Malackách, už máme, a nikde sa nepreukázalo, že obavy z nich boli opodstatnené. Kriminalita tam nestúpala. Práve naopak, cudzinci sa snažia nepáchať kriminalitu, lebo by mali sťažený prístup k akejkoľvek ochrane.

Tému migrácie často zneužívajú aj politici, čím je taká atraktívna?

Pomáha im šíriť strach. No vidíme, že hrozby, o ktorých politici hovorili v minulosti, nikdy nenastali. Nesmieme však ľudí na úteku dostať do situácie, že sú napríklad hladní alebo sa cítia ohrození, lebo vtedy sa môže stať, že niečo ukradnú či porušia zákon. Každý, kto sa nachádza na našom území, právne povedané pod našou jurisdikciou, má mať prístup k základným ľudským právam. Týka sa to občanov aj cudzincov. Máme zodpovednosť za ľudí na našom území. Sme členská krajina EÚ

a v súčasnosti nám zvládanie situácií spojených s migráciou umožňujú aj rôzne fondy, ktoré sú k dispozícii štátnym orgánom, samosprávam aj mimovládny organizáciám. Ak ľuďom pomôžeme a umožníme dobre sa rozhodnúť, nevydáme ich napríklad do rúk prevádzáčov. Ich sieť je v súčasnosti veľmi aktívna. Ľudia využívajúci nelegálne cesty sú veľmi zraniteľní. Je dôležité eliminovať takéto situácie.

Prečo by podľa teba mali mať ľudia právo odísť z krajiny, kde im niečo hrozí, a hľadať bezpečie inde?

Vlani som na hranici vo Vyšnom Nemeckom videla prichádzať z Ukrajiny ľudí s malými taškami a deťmi na rukách. Potrebovali pomoc a dostali ju, to je základný ľudský prístup. Mnohým Slovákom a Slovenkám sú bližší ako ľudia z iných kultúrnych podmienok, lebo vyzerajú ako my. No keď v minulosti prichádzali ľudia v rovnakej situácii, ale nevyzerali ako my, mali sťažené podmienky a veľmi sme im neverili. V Lige za ľudské práva sa teraz často rozpráva o tom, ako rozdielne sme sa na Slovensku zachovali voči týmto dvom skupinám ľudí na úteku a ako nastaviť systém tak, aby každý bez ohľadu na to, odkiaľ pochádza, mal možnosť dostať u nás pomoc a začať tu nový život.